

УДК 165:11

Маєвський О. Л.

ФЕНОМЕНАЛІЗМ МОРИЦА ШЛІКА: СМИСЛ ТА ВЕРИФІКАЦІЯ

У статті автор робить спробу на основі радше розуміючого та реконструктивного прочитання однієї з основних тез логічного позитивізму надати виправдання фундаментальному значенню ідей, закладених новою логікою і нейтральною феноменалістичною епістемологією на початку XX сторіччя в австро-німецьких філософських колах. Також демонструється глибокий внутрішній взаємозв'язок основних течій філософії науки у той період і, як наслідок, неможливість загального осуду їхніх основ з критики конкретних послідовних здійснень окремих програм.

Поширена думка про логічний позитивізм як про останній прихисток гідри сциєнтизму, перед якою ціпеніють вільні мистецтва, а також фобія найстрашнішого її обличчя — фізикалізму протокольних висловлювань — стали мало не повсюдною підставою для енциклопедичне коректних констатацій про "нездатність логічного позитивізму до реалізації власної дослідницької програми", що "до середини 20 століття призвело до різкого падіння його авторитету", а також про те, що "у 50-ті роки логічний позитивізм перебував у глибокій кризі, втрачав своє провідне становище у західній філософії науки, а в 60-ті роки по суті припинив існування як самостійна течія..." [1]. Однак, незважаючи на нищівну критику з боку прагматично орієнтованого пост-позитивізму [див. 2], яка накладалася на конкретні епістемологічні вимоги та умови, що висувалися різноманітними реалізаціями логіко-емпіричної програми [як, наприклад, Карнап у *Der logische Aufbau der Welt*], навряд чи можливо заперечувати той неминущий вплив, який справила на філософію загальна форма феноменалістського аналізу значення висловлювань, що зародилася в русі суб'єктивного ідеалізму від Берклі до Юма й Маха. "Поворот у філософії" — так і не менше характеризується значення розробок у сфері філософії природознавства — Гелмгольцем, Пуанкаре, Махом та Ейнштейном, і в новій логіці — Пеано, Гільбертом, Шредером, і особливо її основоположниками — Фреге, Расселом та Уайтхедом. Особливе ж значення мають перші спроби систематичного застосування їхніх принципів до аналізу традиційних питань теорії пізнання: про природу та істинність пізнання, про його предмет, цінність і призначення. Безсумнівно, що, незважаючи на всю позірну нетактильність, щоб не сказати нетактовність, Віденського логічного позитивізму з точки зору традиційного німецького філософського спадку, саме його представники, і серед них —

засновник Віденського кола Моріц Шлік — найяскравіше виразили, найрізномісніше методично дослідили і найпослідовніше проводили нові принципи у здійсненні своєї програми реформації найспецифічнішого філософського способу мовлення з урахуванням нових вимог епохи до осмислення стану справ у природничих науках та сфері їх практичного впливу.

Прагнення поєднати осмисленість виразів з їхньою ясністю і виразністю, традиційне для новочасної філософської рефлексії, починаючи від Декарта, тут заломлюється крізь призму логічного аналізу мови у відношенні останньої до досвіду. І саме в оманливій функції мови постулювати "загальні місця", порушуючи передбачувану генезу з реалістичних посилянь, які ми могли б очікувати віднайти внаслідок аналізу значення найзагальніших висловлювань на основі граматично правильного їх розкладання на елементарні складові. Уважний підхід до покладання будь-яких, раз і назавжди заданих "об'єктивностей", який є розвитком критичного методу абстракції від як завгодно великої частини сумнівного, якраз і результує у швидше парадоксальне традиційний у більш ніж двотисячолітній парадигмі "гадка — знання" перевазі безпосереднього, ближчого, фактичного. Характерна для німецької філософії свідомості орієнтація на феноменальне відтепер, за можливостю, позбавляється раціоналістичних передумов обґрунтування знання, Інтелектуалізм у теорії обґрунтування демонструє славнозвісну неспроможність у спробах інтуїтивної підтримки новоявлених неklasичних геометрій чи досягнень теорії елементарних частинок. І разом з тим, на те виглядає, відбувається зсув на користь онтологічної первинності "безпосередньо даного", де якісно визначений у сприйнятті феномен трактується як незалежний факт, що може бути поставлений у логічний зв'язок з іншими фактами згідно з більш-менш вільно трактованою формою

його подібності до образів інших підлеглих феноменам фактів, що зберігаються пам'яттю. Саме такі особливості розуміння феноменів безпосереднього сприйняття, викликані експлуатацією понятійного апарату та елементної й експериментальної методичної бази фізико-математичних наук, а також нової логіки, що їх обґрунтовувала, дозволили постатинайрізноманітнішим формам від наукового редукціонізму, який орієнтувався у дусі доволі широкого розуміння трансценденталізму передусім на суб'єктивні переживання можливого досвіду. Це і Мах, і Моріц Шлік — з одного боку, і Гуссерль — з іншого, з тією лише загальною відмінністю, що нові пост-неокантіанські спроби ідеалізації суб'єктивності мають більш життєвий, синтетичний характер, так чи інакше перебуваючи у кожному випадку у залежності від нового природничо-наукового контексту. Зберігаючи загальне завдання розрізнення досвідної сфери на формотворче і те, що постачає зміст, вони, попри все, більше не намагаються встановити *конкретний завжди наявний досвід* у якості форм "чуттєвого" чи будь-якого сприйняття для виконання функції раціоналізації всього іншого, відмінного від такого "максимально достовірного" досвіду. Не те, щоб тут заперечувалась сама дихотомія між "аналітичним" та "синтетичним" зв'язуваннями досвіду. Логічні закони правильного мислення, як і за часів Канта, все ще залишаються непорушними. І саме через це факти, що набувають свого значення залежно від цілком прагматичних факторів, усе ще є "фактами у логічному просторі" цілком визначеної, хоча й *несказанної* конфігурації, як стверджував у період розквіту свого раннього етапу творчості Вітгенштейн [3]. У логічному просторі, який ажно Рассела включно залишиться екстенсionальним. І навіть запізнилий феноменаліст Айер ще буде переконаний, що насправді "інтенсionальний смисл значення являє собою загалом психологічне посилення на свідомість мовця, а не логічне посилення на наслідки його висловлювання, і тому він не має серйозної пізнавальної цінності" [4].

Проблема демаркації сфер застосування науки і філософії, а також розрізнення їх специфічних методів і завдань постала на початку XX століття з особливою гостротою. Невдоволеність старою метафізичною підкладкою, що консервує вже колишні стани справ як модельні для раціональної оцінки наявної ситуації, помножена на розкол теоретичної єдності не тільки природничих, а й математичних та логічних наук, а також загальноєвропейський контекст машинної індустріалізації, яка, однак, супроводжувалась економічною кризою і передвоєнним станом — усе це не могло не викликати поряд із підспілою внутрішньотеоретичною необхідністю живого філософського прагнення до ясності і більшій екзистенціальній визначеності. Старі істи-

ни стають дедалі менш актуальними, якщо не сумнівними взагалі, з огляду на драматичні успіхи наук, соціальна роль яких більше не може розглядатися лише як допоміжна у відношенні до начебто безвідносно до них існуючих різномірних потреб. Можливості, яких вони надають, набувають характеру повсюдної здійснюваності і, здається, цьому немає меж. Природничо-науковий смисл стає модельним для багатьох практик достовірного обґрунтування, а природничо-наукові методи дослідження — зразком доказовості, строгості, точності. Апофеоз науковості виявився у численних спробах дати критерій осмисленості висловлювань з метою більш-менш чітко відділити все те, що у відомому розумінні "має значення", від того, який він є насправді. Від початку більш або менш реалістична об'єктивістська відсилка з приводу осмисленості, якою ми зобов'язані передусім Фреге, який встановив тричастинну структуру співвідношення символічних систем і реальності за посередництва "смислу" [5], з часом змінюється під триваючим впливом старої суб'єктивно-ідеалістичної традиції і новітнього прагматизму деякою *нейтральною позицією*, для якої вже саме суб'єкт-об'єктне розрізнення виявляється доволі сумнівним, а такі поняття, як "сприйняття" чи "его" — взагалі позбавленими статусу фундаментальності. Поняття істинності зазнає у новій логіці драматичних змін, не належачи більше жодним чином, за виразом Куайна, "до над необхідності і [геть] неприпустимо обмежувальної поіменної критики", що накладалася традиційними уявленнями Лока, Берклі чи Юма [6]. Щойно з урахуванням додаткової критики Расселом [7] логічних ідей Фреге, викладених у [8], стає зрозумілим, що поняття більше не може вважатись основоположним елементом логіки, то відразу ж поживаються ірраціоналістські, віталістські й від часів Пірса все помітніші прагматичні тенденції у трактуванні вищих цілей світу людини. Функціоналістські теорії про природу і зв'язки пізнання, мови і реальності повною мірою експлуатують ситуацію вивільнення від диктату самосвідомості, більше не визнаючи за загальне завдання гносеології "дати усім предметам їхні правильні імена", натомість спираючись на принципово багатосторонню зв'язну дійсність, чия логічно осяжна сторона схоплюється у судженні. Відтепер саме судження стає незвідною первинністю пізнання, визначаючи його за природою, предметно й методологічно.

Наслідком такого парадигматичного зсуву є загальне обмеження претензій філософії як на володіння власним специфічним методом, так і на оперування зі специфічною предметною областю. Логічний позитивізм є славновісним й одіозним одночасно через свою впертість у запереченні, передусім якої б то не було особливої сфери дослі-

дження для філософського розуму, не визнаючи у дусі старовинного скептицизму універсальності фактів, що їх доставляє т. зв. "інтелектуальна інтуїція". Остаточно пориваючи з метафізикою "безпосереднього доступу" до підлеглих структур людського розуму, він принципово протиставляє їй емпіристську методологію, витлумачуючи її у кінцевому підсумку *феноменалістській нейтрально*, але віднаходячи від початку надійне виправдання у конкретно-науковому здійсненні. Тому й не дивно, що один з перших і найпопулярніших феноменалістів — Моріц Шлік — заявить: "Знання у будь-якій окремій царині передбачає набір досить загальних принципів, яким би воно відповідало і без яких воно не було б знанням. Філософія є ніщо інше, ніж система цих принципів, система, що, розгалужуючись, пронизує всю систему знання і в такий спосіб надає їй стабільності. Відтак, філософія почувається вдома у всіх науках; і я переконаний, що єдиним способом досягти її — це шукати її на її ж батьківщині" [9].

Методологічне обмеження, яке накладається на філософію, полягає в особливому трактуванні поняття істини. Подвійна природа істинності — логічне і фактичне її обличчя — знову стає джерелом суперечностей у спробах дати визначення істини. У логічному позитивізмі істинність — перш за все істинність висловлювання, що виражає якесь судження. Особливість феноменалістичного витлумачення істинності у Моріца Шліка полягає в тому, що він спирається не на формалістичну умову внутрішньої зв'язності і несуперечності, і не на будь-які різновиди розуміння істинності як відповідності логічним правилам виводу, і тим більше не на уявлення про кореспонденцію судження "дійсному" станові справ, а на умову унікальності кореляції символічно представленої системи знання з фактами. "Якщо судження *унікальним чином позначає* набір фактів — воно називається *істинним*" [10]. "Фактичні науки, як система, утворюють мережу суджень, де окремі комірки співвідносяться з окремими фактами" [11].

У такий самий спосіб вже суттєво пізніше Куайн, критикуючи фізикалізм Карнапа, запропонує як альтернативу до редукціоністської догми емпіризму таке: "Моє контрприпущення, яке суттєвим чином впливає з Карнапівського вчення про фізичний світ у *Aufbau*, полягає у тому, що наші твердження про зовнішній світ постають перед судом чуттєвого досвіду не індивідуально, а тільки [спільно] як корпоративне тіло" [12].

Очевидно, що руйнівний для фізикалізму даних спостереження чи "радикального редукціонізму" чуттєвих даних аргумент Куайна не тягне за собою ніяких наслідків для уявлень Моріца Шліка. Його нейтральний феноменалізм є далеким від ствердження будь-яких фіксованих імперативів

зведення взагалі, а вже до конкретних обмежень чуттєвого досвіду, пропонованих визначеннями предметного поля окремих наук — і поготів. І одо цього його теорія пізнання суттєво відрізняється як від точки зору на це питання Маха, так і пізнього Карнапа, що став мішенню зневажливої постпозитивістської критики й ототожнив із собою у повсякденному уявленні логічний позитивізм взагалі. Втім, слід також недооцінювати потенціал доволі могутніх інтуїцій, закладених у нейтральному стосовно визначення природи досвіду феноменалізмі. Тим більше, що й у цьому випадку, на відміну від, на перший погляд, схожих спроб розв'язання проблем значення та істинності в прагматизмі у русі від Пірса до Джеймса, ми подибуємо експлуатацію від початку трансценденталістського фундаментального питання на кшталт "як можливо?" Оце "як?", котре покладається як необхідна основа обгрунтованої дедукції, має прямі коннотації у традиції німецького ідеалізму, що й не дивно для *Віденської філософії*. Зброю критики з боку новітньої філософії спрямовано не проти тривіальних істин про необхідність якихось основ взагалі для того, аби взагалі було можливим говорити про обгрунтованість і осмисленість будь-яких дедуктивних умовиводів, але проти конкретних методик вибору таких основ. Під сполученою дією логічних і фактичних контраргументів падають скоріш окремі гносеологічні положення, ніж теоретичні необхідності, встановлені епістемологічними розробками. Співвідношення між гносеологією та епістемологією є таким самим, що й між методологією і виокремленою на її основі методикою. Якщо перша умовно до-теоретично (не звертаючись у цьому контексті до попереднього питання про попередню теоретичну навантаженість "до-" і "поза-" теоретичного досвіду) встановлює деякі правила й умови ранжування достовірності досвідних даних — матерії пізнання, визначаючи як чинну деяку модель раціональності, то друга лише вказує на метод поведінки у відповідності до неї і правила найефективнішого приведення до неї усього досвідного багатоманіття. які самі по собі є похідними щодо загальних гносеологічних установок. Така властивість і відповідна їй роль епістемології дозволяє чіткіше провести межу між власне "теорією пізнання" і її застосуванням. Згідно з особливим розумінням ролі мови як фіксуєщої у собі правила зв'язування досвідного фактичного багатоманіття, логічний позитивізм у найзагальнішому вигляді якраз і намагається абстрагуватись чи утриматись від розв'язання гносеологічних проблем, сподіваючись віднайти всі необхідні структуруючі елементи або всередині звичайної мови, як у випадку з відповідним філософським напрямом, або у мові, що описує фізичні спостереження, або вільному описі фактичної дійсності, що розвивається у напрямку від нейтрального

феноменалізму до пост-позитивістського прагматизму, спираючись на якнайскладніші у традиційному уявленні модельні для раціональності первинності.

Саме у цій методологічно відправній точці зору, ще не зведений до конкретного методологічного здійснення, цілком здатній до генези довільного числа наук, зароджується найзагальніша вимога до істинності й осмисленості виразів, наскільки останні зобов'язані слугувати загальному призначенню пізнання — побудові символічних систем, що унікально корелюють з дійсністю. Звичайно ж, це — *верифікація*.

У буквальному розумінні, верифікація є "роблення істинним", що представляє істинність деякого висловлювання як процес його досвідного підтвердження чи не-підтвердження, або ж спростування. У наївному розумінні верифікації у версії прагматизму Джеймса, "істина *трапляється* з ідеєю" [13]. Вона ставиться у пряму залежність не від онтологічної обґрунтованості і логічної правильності дедукції із засновків судження, але від практичних наслідків його застосування. "Ідея стає істинною, її роблять істинною події, її істинність є фактичною подією, процесом: а саме процесом верифікації себе, її істинно-роблення" [14]. Іншими словами, для Джеймса істинність і верифікація як процес тотожні. У розумінні прагматизму істинність будь-якого судження є виразом поточного стану процесу його верифікації і змінюється разом з результатами цього процесу. Так, якщо якийсь майбутній досвід спростує відповідне твердження — його істинісне значення зміниться. Проти цього різко виступає Моріц Шлік, заявляючи про неприйнятність джеймсівського визначення істинності, оскільки "воно приписує істинності взагалі властивість, що їх нехарактерна як у повсякденному, так і в науковому застосуванні, а саме — змінюваність" [15]. При визначенні істинності як унікальності кореляції позначуючого відношення між судженням і фактом, яке воно виражає, імпліцитно притягається до відповідальності усе тіло теорії, як включає дане судження як свою частину. Вимога внутрішньої зв'язності і несуперечності, так само, як і вимога виконання екстенціональності аксіоматики, не дозволяє давати оцінку окремому судженню. Якщо у досвіді виявляється якийсь на вигляд спростовуючий дане конкретне судження факт, то разом з ним з логічною необхідністю спростовується й уся теорія. Проте механізми відмови від теорій насправді дещо інші, як згодом буде пошано передусім у *працях* історичного напрямку у філософії науки. Теорія завжди є модельною у відношенні до дійсності, наскільки вона апелює до обмеженої множини якісно визначених і зберезуваних у пам'яті фактів як до своїх основ. І зазвичай неважко показати, що "спростовуючий факт" на-

справді є або запереченням якого-небудь з основоположних тверджень теорії, або ствердженням про звідність окремих основоположень до інших з порушенням вимоги екстенціональності, або введенням додаткових, раніше "прихованих" параметрів. У кожному випадку хибність судження виявляється результатом змістовної переінтерпретації елементів, що входять до нього, на основі цілком зовнішніх щодо розглядуваної теорії міркувань. Як правило, це відбувається при перетині предметних областей різних теорій і результуючому вторгненні передбачуваних претензій однієї теорії до області застосування іншої. У такому разі прагматичне розуміння істинності взагалі здатне призвести до розчинення самого поняття про неї у марних намаганнях здобути необхідну тут теоретичну єдність стосовно предметного поля, що визначає наслідки застосування судження, яке оцінюється на істинність. Оскільки ж прагматизм за суттю своєю є телеологічним, такою ж мірою він пов'язаний необхідністю єдності цілей і цінностей і не може помислити незведеного багатоманіття теорій, які, залишаючись кожна істинною у своїй області, та все ж не утворюють абсолютної і всеохопної єдності.

У зв'язку з таким розумінням істинності, більш нейтральний і менш претензійний логічний позитивізм стверджує про істинність лише як про окремий випадок верифікації. Більше того, аби не пов'язувати себе необхідністю оцінки наявних засобів і термінів здійснення верифікації, нейтральний феноменалізм звертається до дещо загальнішого масштабу вимірювання цінності і, як наслідок, припустимості висловлювань — до їхньої значущості, або осмисленості. Відоме запитання, "що означає дане висловлювання?", цілком передбачає більш або менш прагматичну інтерпретацію у тому сенсі, що намагається співвіднести безпосередньо надаваний "смысл" виразу з його "значенням". Тут цілком у дусі Фреге смысл інтерпретується передусім як смысл-для-розуміючого висловлювання-у-контексті, значення ж розуміється скоріше як дещо значуще інтерсуб'єктивно. Смысл як конкретніше значення у горизонті можливої дії набуває класичного звучання прагматизму в інтерпретації Джеймса. Хоча ще у Пірса ми зустрічаємо замість теорії істини — теорію значення [16]. Для останнього смысл поняття полягає лише у тому, як воно мислимим чином могло би вплинути на цілеспрямовану діяльність. Для Джеймса ж смысл поняття полягає скоріш у тому, як відповідна ідея співвідноситься з чуттєвим досвідом і в такий спосіб впливає на індивідуальну поведінку, тоді як Пірса у цьому контексті цікавлять передусім звички і диспозиції до поведінки (тобто не індивідуальна поведінка, а її загальні моменти — поведінкові паттерни) [17]. Розумінню таких відмінностей може посприяти знання тих обставин, що Джеймс як

медик і фізіолог був більше відданий традиції британського емпіризму й номіналізму, розвиваючи свою теорію скоріш морального і практичного значення, тоді як Пірса, відомого логіка й математика, цікавила насамперед загальна теорія значення у контексті його ангажованості кантіанством і реалізмом відповідно. Аналогічно, у традиції нейтрального феноменалізму, виразником якого був Моріц Шлік — дисертант Макса Планка з фізики відбиття світла у негомогенних середовищах і наступник Ернста Маха на кафедрі філософії Віденського університету — превалює радше трансценденталістське розуміння функції верифікації, де істинність жодним чином не може ставитись у пряму залежність від таких чи таких фактів. Істина залишається внутрішньою теоретичною властивістю, що виражає конформність встановленим правилам перетворення мовних виразів згідно з деякою логікою, причетною до реальності лише шляхом *кореляції з фактами як унікальності позначуючого відношення*. Припустимість же виразу у науковому дискурсі визначається його здатністю встановлювати наявність чи відсутність такої кореляції, тобто не як проміжний результат фактично здійснюваного процесу верифікації, а тільки як *принципова верифікованість* (принципова можливість верифікації). Така припустимість виразу інакше називається його осмисленістю, або ж, ідучи за амбівалентністю англійського терміна, яка цілком адекватно відбиває сутність цього поняття, — його значущістю або значенням. Вказане значення, безумовно, актуалізується у межах конкретної теорії. І тому для кожної теорії Моріц Шлік проголошує, що "ствердження про осмисленість речення зводиться до ствердження правил, відповідно до яких речення має використовуватись, і водночас це є тим самим, що й стверджувати спосіб, у який воно може бути верифіковане (або фальсифіковане). Смысл [або значення] виразу є метод його верифі-

кації" [18]. І там само: "Ми робимо висновок, що не існує іншого способу зрозуміти будь-яке значення [або смисл] поза безпосереднім зверненням до оstenсивних означень, і це означає, у цілком очевидному розумінні, звернення до "досвіду" або ж "можливості верифікації".

Мораль викладеного опису феноменалізму Моріца Шліка у зв'язку із загальними питаннями істинності, смислу і значення полягає у тому, аби позбавити верифіковуваність її сумно постійної в оцінках логічного позитивізму прив'язки до або фізикалістичної, або емпірицистської методології (як, втім, і до будь-якої конкретної методології) і в такий спосіб відвести справедливості негативної оцінки декількох історичних здійснень логічного позитивізму від його загальної методологічної парадигми. Загальний предмет прагнень феноменалізму є цілком традиційним: ясність, виразність і осмисленість понять як передумова розуміння і необхідна умова комунікації. І якщо в межах подібної течії філософської думки й визнається критерій верифікованості, то лише як вираз вимоги принципової відношуваності всякого судження до попередньо обумовлених можливостей досвіду у попередній абстракції від будь-яких конкретних мотивів для визначення цих можливостей. "Єдиним випадком, для якого верифікація є (логічно) неможливою, буде той, де ви *зробили* її неможливою, не вказавши жодних правил для його верифікації, Граматичні правила не зустрічаються у природі, але створюються людиною і є від початку умовними; отже, ви не можете надати смислу реченню, *відкривши* метод його верифікації, а лише *обумовивши*, у який спосіб це має бути зроблено. Таким чином, логічна можливість або неможливість верифікації є завжди *само-накладуваною*. І якщо ми виголошуємо речення, яке не має смислу, — це завжди є *нашою власною провиною*" [19].

1. Шварц В. С. Логический позитивизм // Философский энциклопедический словарь. — М.: "Советская энциклопедия", 1989, — С. 320—321.
2. См. Quine W. V. O. Two Dogmas of Empiricism // Quine W. V. O. From a Logical Point of View. — N. Y.: Harper Torchbook, 1963. — 184pp.
3. Wittgenstein L. Tractatus Logico-Philosophicus. — фрагмент 1.13 // Wittgenstein L. Tractatus Logico-Philosophicus. — London: Routledge & Kegan Paul, N. Y.: The Humanities Press, 1961.
4. Хилл Т. И. Современные теории познания. — М.: Прогресс, 1965 — 533с. — С. 374.
5. Фреге Г. О смысле и денотате // Семиотика и информатика. Вып. 8. — М., 1977; или же Фреге Г. Смысл и значение // Фреге Г. Избранные работы: Пер. с нем. — М: ДиК, 1997. — 160с.
6. См. Quine W. V. O. Two Dogmas of Empiricism // Quine W. V. O. From a Logical Point of View. — N. Y.: Harper Torchbook, 1963. — 184pp. — P. 38.
7. Рассел Б. Описания // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 13. — М., 1982.

8. Фреге Г. О смысле и денотате // Семиотика и информатика. Вып. 8. — М., 1977; или же Фреге Г. Смысл и значение // Фреге Г. Избранные работы: Пер. с нем. — М: ДиК, 1997. — 160с.
9. Schlick M. General Theory of Knowledge. — La Salle, Illinois: Open Court, 1985. — 410pp. — From the Preface to First Edition. — P. 1; или же *ibidem* в Schlick M. Allgemeine Erkenntnislehre. — zweite Auflage — Berlin: Verlag von Julius Springer, 1925. — 374 ss.
10. Schlick M. General Theory of Knowledge. — La Salle, Illinois: Open Court, 1985. — 410 pp. — P. 60.
11. Schlick M. General Theory of Knowledge. — La Salle, Illinois: Open Court, 1985. — 410 pp. — P. 69.
12. Quine W. V. O. Two Dogmas of Empiricism // Quine W. V. O. From a Logical Point of View. — N. Y.: Harper Torchbook, 1963. — 184pp. — P. 41.
13. James W. Pragmatism. — Cambridge, Massachusetts and London, England: Harvard University Press, 1975. — 316 pp.
14. James W. Pragmatism. — Cambridge, Massachusetts and

- London, England: Harvard University Press, 1975.— 316 pp.— P. 97.
15. *Schlick M.* The Nature of Truth in Modern Logic ('Das Wesen der Wahrheit nach der modernen Logik', 1910) // *Schlick M. Philosophical Papers. Vol I.*— Vienna Circle Collection. Vol. 11 — Dordrecht: Holland, Boston: USA, London: England — D. Reidel Publishing Company, 1978.— P. 65.
16. *Thayer H. S.* Introduction to W. James 'Pragmatism' // *James W. Pragmatism.*— Cambridge, Massachusetts and London, England: Harvard University Press, 1975.— 316 pp.— P. xxiii.
17. *Thayer H. S.* Introduction to W. James 'Pragmatism' // *James W. Pragmatism.*— Cambridge, Massachusetts and London, England: Harvard University Press, 1975.— 316 pp.— P. xxvii.
18. *Schlick M.* Meaning and Verification.— (written in English) // *Schlick M. Philosophical Papers. Vol II.*— Vienna Circle Collection. Vol. 12.— Dordrecht: Holland, Boston: USA, London: England — D. Reidel Publishing Company, 1978.— P. 458.
19. *Schlick M.* Meaning and Verification.— (written in English) // *Schlick M. Philosophical Papers. Vol II.*— Vienna Circle Collection. Vol. 12.— Dordrecht: Holland, Boston: USA, London: England — D. Reidel Publishing Company, 1978.— P. 466.

Alexander Mayevsky

THE PHENOMENALISM OF MORITZ SCHLICK: MEANING AND VERIFICATION

In the article, its author endeavours, on the ground of rather understanding and reconstructive approach to one of the key principles of logical positivism, to provide at least particular justification for that fundamental significance of the ideas introduced the new logic and the neutral phenomenalist epistemology at the beginning of XX c. among the Austrian and German philosophical circles. There is also demonstrated a deep intimate correlation between the main streams in the philosophy of science at the period and, consequently, the intolerability of the general condemnation of their foundations on the whole from the criticising of individual and quite consistent realizations of particular programs.